

Varga Csaba

„Iszonyú mennyiségű katalógusdobozt bújtam át”

Szüleim hatalmas könyvszekrényével és a könyvtárral találkozni gyermekkoromban szinte egyet jelentett. Otthon persze bőrbordázatú kincsek, könyvtárban újrakötött könyvek. De a Pécsi Egyetemi Könyvtár katalógusfolyosóján végighaladni olyan volt, mintha az ember a világ ütőerére helyezte volna az ujját. Tudniillik anyám oda járt, mert Pécestt az úrasszonyok úgy gondolták, hogy választékos ízlésüknek nem egy városi könyvtár tömegessége dukál.

Nos, évek során iszonyú mennyiségű katalógusdobozt bujtam át, mintha valamiféle titokra lelhettem volna ezáltal. Persze, leltem is, a nem szűnő és leginkább Gutenberg eszközeivel kielégíthető kíváncsiságra. Középiskolás korom topikáit – hírszerzés, rejtjelezés, repüléstörténet, bolsevik forradalom, második világháború, magyar technikatörténet – persze végigolvastam. Amikor, úgymond, végeztem az Egyetemi Könyvtárral, átváltottam a frissen alakult Baranya Megyei Könyvtárra. Itt még közelebb juthattam könyvekhez. Első igazgatója személyesen is kedvelt, én pedig kedvemre turkálhattam a politikailag kiszelektáltan egymásra hányt könyvek közt. Majd megismerkedtem – először még 1956-os újságok és rölapok titkos gyűjtőjeként – a nálam nyolc évvel idősebb Surján Miklóssal,¹ akinek és Nagy Editkéjének még esküvői orgonistája is lehettem. Sokat beszélgettem velük, közben faltam a világirodalmat. Ilyen hatáshoz járultak még – élettanulásban legfontosabban – a lelki atyák, többnyire nagyszerű fiatal káplánok magánkönyvtárai, amiknek kincseiből (katolikus ifjúsági irodalom, hitvédelem, erkölcsnevelés, gyóntatási kézikönyvek, dogmatikai mögöttesek) bőven fogyasztottam. S valamelyest mindezt kiegészítette a sétálóút, Király utca szellemi műhelyként szolgáló antikvárium. Középiskolás pénztárcámból itt raktárakból összeszedetten kiárusított két háború közti művekből (természettudomány, ezermesterség, filozófia, esztétika) vásárolgattam.

Amikor joghallgató lettem, mindenekelőtt majdani hivatásom, a jogbölcselet bűvölt el. Ott, Pécsen, napjaim jórészét, önszántamból a nagyszerűen gyarapított tanszéki könyvtárban töltve, klasszikus és közelmúlt nagyokat, a kor nehézségei ellenére beérkező nemzetközi periodikákat búvárlottam.²

Lassan olthatatlan szomjamat támadt a vasfüggönyön túli politikai és tudományos világ feltárására, emigrációnk aktuális történelmi–politikai reflexióira. Kérni – kunyerálni – kezdtem hát könyveket, angolul és franciául, napi tíz-tizenöt levelet indítva szerzőknek és kiadóknak egyaránt. Nem is eredménytelenül: sárga postatasakjaikban tömegesen kezdtek művek, olykor folyóiratok megérkezni. Mindez nemcsak jelentős forgalmat, de esetenként levelező, olykor személyes barátsággá növekvő kapcsolatot eredményezett.³ Ennek csínját-bínját az akkor már barátomnak tekintett római jog tanáromtól, Benedek Ferenctől⁴ lestem el, aki holta után a kari könyvtár névadója lett. Azt is ő tanácsolta, hogy mindehhez az egyetemi könyvtár szerzeményezője, Románé Marika⁵ segítségét kérjem. Nos, generációnyi korkülönbségünk ellenére úgy jártam hozzá vissza, mintha jóbarátom lenne; vittem-hoztam a katalóguscsomagokat,⁶ merthogy ezekből okoskodtam ki kiadókat, szerzőket, címeket.

Mi volt mindebből maradandó tanulság? Leginkább az, hogy a könyvtár tisztelete, mint bármiféle tudás forrása, belém égett. A könyvtaré, ami gazdag, történelmi rétegeket épít egymásra, mert erőszakos beavatkozástól menten őrzi elmúlt korok mentalitását, gondolkodását, bölcsességét. Ezért gondoltam kivételes szerencsének, hogy a Pécsi Egyetemi Könyvtár közelségében nőttem fel. Hiszen tilalmazások pusztítását itt sem tudták ugyan teljesen elkerülni,⁷ mégis megbízható alappal szolgált bármiféle tájékozódáshoz.

Előfordulhatott persze, hogy Kierkegaard régi magyar fordításai⁸ vagy bármiféle Freud hiányzott – kilopták? – a pécsi gyűjteményből, így ezek olvasására – autóstoppal – a Széchényi Könyvtár kiskörúti épületébe jártam fel. Pár évvel később az egzisztencializmus és az indiai filozófia izgatott. Ezért a moszkvai Idegennyelvű Kiadóhoz fordultam, amely küldött is két vastok szöveggyűjteményt. Az ilyesféle kacskaringókból már eleve kiderült, hogy a könyv – hatalom; e hatalom monopolizálható, s a diktatúrák monopolizálják is. Kristálytisztán égett bele ez tudatomba, amikor pesti kiruccanásaim során a Tankönyvellátó fantasztikus műveiből szedtem már össze egész pakkra valót, ám olyan címmel⁹ találkoztam, amihez – nem filozófia főszakos lévén – már úgymond, nem volt jogom. S közölték, hogy az Oktatási Minisztérium Marxizmus–Leninizmus Főosztálya vezetőjének névre szóló engedélye pótolhatja ezt csupán. Nos, visszatrappoltam hát a belvárosba, addig ülve az Elvtárs előszobájában, míg csak nem fogadott. „*Varga Csaba elvtárs a marxista-leninista állam- és jogelmélet elkötelezett művelője, ki burzsoá nézetek kritikáján munkálkodik...*” – indokoltam kérésemet. Alig egy évvel azután tehát, hogy az állambiztonságtól „Fekete Hollóknak” nevezett ügyben a Baranya Megyei Főügyészség szigorúan titkos vádirata még a szocializmus rendje elleni összeesküvés részeseként nevezett meg (valójában – *horribile dictu* – indián romantikába öltöztetett cserkészteféleségekben, vagyis katolikus pasztorációban vettem részt), most már így jutottam nagyvilágtól elzárt olvasmányhoz.

Azzal, hogy végzés után a Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézetének fellegvárába bejuthattam, egyet jelentett a főváros, majd az ország, lassanként az egész világ könyvtáraiban való búvárkodással. Belsőleges könyvtárismeretre akkor tehettem szert, amikor Vértés György¹⁰ visszavonulásával a fáradhatatlan Vályi Gábor¹¹

került az Országgyűlési Könyvtár élére. Ő talált rá először Sólyom Lászlóra, majd rám, hogy harmadállásosként szakozzuk újra a jogi gyűjteményt. Érdekes volt, amennyiben átmentek kezünkön új szerzemények is, és megtapasztalhattuk egy-egy hónapnyi köteles példány változatosságát. Legnagyobb gyönyörűségem persze a zártanyag-raktárban telt. Saját beszerzésén túl Aczél György elvtárs is mindig ide küldte át követségektől hozott, elkobzásokból dúsított hivatali könyvtára felgyűlt fölöslegét. Nos, szombat délelőttöként ide zártam be magam, kedvemre csemegézve „fasiszta” és „imperialista” művekből, magyar és orosz emigráns kiadványokból. Akkor leltem meg leginkább az Országgyűlési Könyvtárban magamat, amikor a szerzeményezés antikvár támogatására vállalkoztam. Mert deviza szűkösen volt, ám antikvár raktárak bővelkedtek friss nyugati és hajdani „reakciós” művekben. Kérésemre titkos részeikbe is beengedtek, hiszen komoly vásárlóerőt képviseltem; persze, közben saját gyűjteményemhez is szemezgettem.

Időközben megtapasztaltam, hogy két háború közti jogtudósaink műveinek java különlenyomatként maradt fenn könyvtárainkban. Ezért már fiatal kutatóként izgadni kezdett a „különlenyomatosság” lehetősége. Idegen nyelvű írásaimból az Országgyűlési Könyvtárral sokszorosítottam tucatnyi példányban, zöld vászonkötésű kolligátumként juttatva el nyugati nagykönyvtáraknak. Eredeti különlenyomatokat pedig olyan gyűjteményekbe küldtem, ahol előzőleg megbeszéltem, hogy fogadják, sőt gyűjtőkbe kötik.¹²

Később kereskedelmi forgalomba nem kerülő intézeti kiadványomat¹³ – feszítő értékének tudatában lévén – több száz példányban juttattam el magyarországi és határon túli könyvtárakhoz, nemzetközi gyűjteményekhez. Ugyanezen logika mentén egy évtized múltán – azon tétlenség idején, amit Antall József miniszterelnök halála az Országház sokszorosítójában hónapokra okozott – igazi könyveket kezdtem előállíttatni. A Miniszterelnöki Tanácsadó Testület kormányfőtanácsosaként napjaimat ugyanis ekkoriban a Házban, hivatalomban töltöttem. Innen ruccangattam ki akadémiai intézetünkbe, a Várba, miközben egy személyben vezettem és adminisztráltam is a sok százmillióes volumenű EGK TEMPUS-projektumot az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának frissen kinevezett egyetemi tanáraként. E projektet együtt nyertem holland barátommal Maastricht egyetemén, harminc nyugat-európai egyetem konzorciumával a hátunk mögött, hogy felfrissítsük anyagilag és szellemileg az ELTE jogi képzését. Brüsszel intézményi bizalmatlanságát jelzi, hogy örületes pénztömegének ekkor még egyszemélyes „magánszámlán” kellett landolnia. Nos, amikor éjszakára hazatértem, még xerox-alapról faksimile kiadandó köteteimen dolgoztam – egyfelől Moór Gyula általam megmentett hagyatéka kéziratainak kiadásán, másfelől idegen nyelvű írásaim gyűjtőkötetein.¹⁴ Legyártásukat százhusz példányban, oxfordi fekete vászonkötésben az országházi sokszorosító gyakorlatilag szívességből vállalta, nemzetközi szétküldését pedig a Magyar Tudományos Akadémia, illetőleg az Eötvös Loránd Tudományegyetem könyvtárainak nemzetközi csereszolgálata.

Mert nemzetközi könyvterjesztésünk csakúgy, mint általában kulturális diplomáciánk, sohasem volt túl fényes.¹⁵ Oly mélypontot persze, mint a szocializmus bukásától mindmáig, még sohasem ért el. Ami ma van, száználmas rögtönzés, legfeljebb egy-egy önmegvalósító hatalmi aktor szépelgéséből kiindultan. Hol van már Balogh József? Ő volt a lánglelkű magyar–zsidó hazafi, aki tudományos élet ígérését áldozta fel egyszemélyes magyarságszolgálata javára.¹⁶ De hol van már akár egy Boldizsár Iván? Ha morális hős helyett inkább tán túlélő *viveur* is volt, mégis az utolsó, aki – bár Kádár János Magyaror-

szágának perspektívájában – múltat-jelent-jövőt tudott elfogadtatni egy nagyvilág lelkes bódultságával.¹⁷ Nos, amióta önnön dotációjukra kényes akadémikusaink szégyenletesen bebuktatták az Akadémiai Kiadót, az utolsó nemzetközi kereskedelmi hálózatunk összeomlásával támadt úrt nem tölti be semmi.

Hetvenedik életévemhez közeledvén vetődött fel bennem, hogy szükséges lenne angol nyelven mindannak, amit teoretikusan elértem, alkalmas summázatát adnom. Ez csak is saját költségre mehetett, miközben háttérnek a mindenben megbízható Szent István Társulat kínálkozott. Négy monográfiám új kiadására gondoltam, valamint egyetlen sorozatban releváns írásaim háromkötetes gyűjteményére. Ezekből igényes tördelésű, gyönyörű borítójú, túlnyomórészt keménykötésű könyvek lettek, százhuszonöt és kétszázötven közti példányban.¹⁸ Mire megjelentek, nagykönyvtáraink nemzetközi csereszolgálata már lehanyaglott: az ELTE könyvtára ilyesmit már egyáltalán nem finanszírozott, míg az OSZK legfeljebb könyvtömeggként befogadást vállalhatott volna: „*majd csinálunk vele valamit, de hogy miből s hová juttatunk, utólag sem tudhatjuk*”. Mi lett hát a Nemzeti Együttműködés Rendszerének a mához szóló üzenete? Végso soron ez: ha egyéb lehetőség híján magad publikálsz idegenül, magadra kell vállalnod nemzetköziesítését is. Tehát duplázd meg minden kötet bekerülési költségét azzal, hogy magad postáz(tat)od ajándékként a nagyvilág könyvtáraiba.¹⁹

Ilyen és hasonló gondolatokkal foglalkozva kezdhettem el tünődni azon is, vajon egy önmagát komolyan vevő kutatónak milyen lehetőségei adódnak könyvgyűjteményeink támogatására. Hiszen a tudósember információforrásoktól függ, következőképpen a nagyvilágot és hazáját könyvtárainak gazdagságán keresztül (is) szemléli. Mit tehetnék tehát azért, hogy jövendő magam – utódaink – nagyobb tarisznyával kelhessenek útra? Elsőként a gyakorlatilag halálba üldözött Moór Gyula legendás gazdagságú személyes könyvtárának hosszas kutatás után a Csöngére került rokonságnál meglelése, majd megszerzése adódott. Mert nagylelkűségük tette lehetővé e sokezres, dedikációkban, bejegyzésekben, levélmellékletekben gazdag, Somló Bódog könyvhagyatékát is magában foglaló, már enyészetnek kitett anyagnak az Országgyűlési Könyvtárba juttatását, különgyűjteményként.²⁰ Majd ugyanide került Bíró Balázs, Kolozsvár-főtéri jogászdinasztiából származó magyar közigazgatási bírósági tanácselnöknek balatonszárszói kitelepítésében megőrzött mintegy két teherautónyi, nálunk ismeretlen erdélyi törvénykiadásokban is gazdag könyvtármaradék, csakúgy, mint az Andrássy útról a fiatalon elhunyt szociálpolitikus, a marxizmus iránt az 1920-as években mélyen érdeklődő közgazda nagypolgár, Dános Árpád²¹ sok száz címet felölelő szakmai maradéka, sőt Weltner Andor munkajogász akadémikus²² mintegy száz címnyi hagyatéka is.

Amikor szociográfiák olvasójaként kezembe került a *Magyarország felfedezése* nagyszerű sorozatának – ami azóta műfajként is megbocsáthatatlanul kihalt, és mélyfúrászerű lát-leletei híján kormányzatainkat a semmiből a semmibe tapogatózásra kényszeríti – *Kiált Patak vára* kötete,²³ pécsi katolikusként hallatlan rokonszenv támadt bennem az abban felidézett protestáns könyvkultúra és annak Magyarország egyik átellenben lévő stratégiai szögletében megtestesítője, a sárospataki bibliotéka iránt. Elkezdtem nekik gyűjteni akadémiai intézetbeli duplikátumokat, remittendákat – hiszen egykori jogakadémiájuk révén e gyűjtőterületük megmaradt –, majd bárhonnán bármi érdemeset, és hatalmas csomagokban postázni is nekik. Időközben baráti kapcsolattá lett Szentimrei Mihály²⁴ utóbb szintén lelkes könyvtárvezetővé lett özvegye, Oláh Ibolya²⁵ tudatta valamikor a 2000-es

évek táján, hogy ajándékaim mennyisége meghaladta immár a tizenötezer tételt. Ezt azóta is buzgón folytatom, főként hogy immár tölem tudják spediálni a felgyült anyagot. S még nagyobb örömmel tölt el, hogy ami nekik duplikátum, az tőlük elsődlegesen a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola főként ajándékból gyarapított könyvtárába, másodlagosan magyarországi, kelet-szlovákiai, kárpátaljai, észak-erdélyi protestáns kisgyűjteményekbe kerül. Negyed évszázada, amikor a Minisztertanács Tanácsszervek Osztálya megszűnt, mintegy félszáz vaskos történelmi dokumentumgyűjteményt, mint alapvető kézikönyvtári anyagot, a Kecskeméti Református Könyvtárhoz juttattam el. Majd ugyanígy járultam hozzá – lanyguló kedvvel, mert ritkásan katalogizáltak – a komáromi Selye János Egyetem könyvtárának, és nem egy alkalommal olyan iskolai gyűjtemények gyarapodásához, mint a csurgói református vagy a kárpátaljai, viski iskola, avagy az Ungvári Nemzeti Egyetem.

1995-ben indult egy második, hazai jogi karaink elméleti jogművelésének és jogoktatásának előrelendítését célzó TEMPUS-projektumom. Lányom ekkoriban Regensburgban töltött csereprogramban két évet, így időnként oda kiruccantunk. Mint korábban Konstanznál, itt is felvetődött a gondolat, hogy nagyléptékű gyarapításuk duplikátuma milyen gazdagodást eredményezhetne egyetemi könyvtárainknak. Első ilyen tapogatózásom az *Institut Catholique* duplikátumaival esett meg: katolikus egyetemünknek a párizsi rektor hajlandónak mutatkozott teljes alagsort betöltő feleslegük átadására, ha el tudjuk szállíttatni. Nos, gyermekbetegség jele, hogy ámbár az Antall-érából való politikai barátok még kamiont is felajánlottak, szentéletű, ám gyakorlatlan első rektorunk nem vállalta fogadólevél aláírását. Ebből okulva Regensburgban már eleve partizánmódra léptem. A szerzeményezés-főnökkel letárgyaltam: félévente válogatok, az autómbe befelérőt viszem, és a további dobozoltakat, amint felhalmozódtak, elszállíttatom. Nos, ez sok éven át több tízezres könyvtömeget eredményezett. Feleséggemmel a dómmal szemben szálltunk meg, tornyára néző gótikus apartmanban; kápolnája hajnalban már szentmisére harangozott. Egy napnyi megfeszített válogatás, másnap dobozolás, könyvtári alagutakon át autómbe bepakolás, majd indulás. Nagyrészt bölcsészeti és teológiai, kisebb részt jogi művek; mindent karainknak továbbítottam. Egyetemi profiljainkon túlmutatóan elhozott anyagot a Zeneakadémia, a Néprajzi Múzeum, illetve a Hadtörténelmi Intézet könyvtáraihoz juttattam el. Később autóval utazgattam évente a salzburgi joginformatikai szimpozionokra. A Friedrich Hayek hagyatékát is őrző kari gyűjtemény duplumaiból ajándékaimért cserébe a jogi újkantianizmus klasszikusaiból hoztam haza bő válogatást.

Hetvenedik életévemhez közeledve saját gyűjteményem sorsán is elkezdtem tűnődni. Hálával csakis a Pécsi Egyetemi Könyvtárra gondolhattam, hiszen kiválóságának oly sokat köszönhettem ifjúságomban. Századokat átfogóan hatezer, soknyelvű, szakmámnak és háttérterületeinek igényes könyvtömege ez, négyezer körüli különnyomattal tetézve. Ezernyi dedikáció, possessorori vagy saját bejegyzés. Halál esetére szóló ajándékozási megállapodás készül erről, mint majdani különgyűjteményről, amelyből a duplikát, illetőleg dedikálással, bejegyzésekkel el nem látott művek átadásra kerülhetnek majd a Sapientia Tudományegyetem kolozsvári könyvtára számára. S megkezdtem azon – könyvészetileg alkalmasint ritka vagy régi kiadványok kategóriájába eső – ezernyi kiadványnak a fentiekén túli azonnali juttatását Pécsre, amelyekre saját munkámban immár nincs szükség.

Első emlékezetes külföldi könyvtári kutatásom 1968-ban, a párizsi Bibliothèque Cujasban volt. Legtöbb tanulság pedig – időrendben – az Ausztrál Nemzeti Egyetem

(Canberra), a Waseda (Tokyo), Edinburgh és Yale (New Haven, Connecticut) gyűjteményeihez, a Library of Congress (Washington) monumentalitásához, valamint Oxford, Trier, Trento és az Institute for Advanced Legal Studies (London) könyvtáraihoz fűződik. Szomorú felismeréssel, hiszen fél évszázad múltán sem igen találkozhattam pozitív itthoni fordulattal a számomra lényeges tekintetben.

Eszerint tudniillik egy kutató elmének ahhoz, hogy bátorítást nyerjen munkájához és nemzetközileg is dimenzionálhassa magát, három dologgal kell(ene) legalább egyszer az életben találkoznia: 1) egy kiemelkedően nagy gondolkodóval, akihez elég közel tud kerülni és akivel elég sokat tud beszélgetni ahhoz, hogy saját világlátását, problémázását úgy szólván kimerítően késhegyre tűzhesse vele;²⁶ 2) egy valóban interdiszciplináris, *Institute for Advanced Studies* típusú környezettel,²⁷ amelyben rájöhethet arra, hogy kételyei, módszertani útkeresései korántsem egyediek, korántsem pusztán önnön dilemmái, merthogy azok az adott korról, saját kutatói előrehaladásával „jönnek”, s ezért személyesnek hitt szakmai gondjairól gyümölcsözően tud értekezni bárki mással (esetemben: mérnökkel, közgazdával, genetikussal)²⁸; valamint 3) egy teljes profilú nagykönyvtárral, amely kitartó búvárkodás esetén új felfedezésekhez, felismerésekhez vezetheti őt. Márpedig ehhez nyitott polcrendszerű, egyetemes gyűjtőkörű, az akadémiai tudományok teljességét magában foglaló nagykönyvtárra van szükség. Tehát bárha a jog rendszerszerűségét kutatom, de eljuthatok filozófiai, logikai, rendszertani, geometriai, matematikatörténeti mögötteseihez csakúgy, mint teológiai áthallásaihoz, művészettörténetileg feldolgozott képi ábrázolásaihoz is. És ugyaneközben eljuthatok az absztrakt fogalmiság problematikájához, avagy mitologikus gyökereket feltáró olyan történelmi rekonstrukcióhoz, mint amit az amerikai matematikus Abraham Seidenberg publikált az *Archives for History of Exact Sciences* és társfórumok hasábjain. Kétlem, hogy ilyesmi itthon ma vagy holnap velem vagy bárkivel megismétlődhetnék. És folytatva e gondolatsort, olyan gyűjteményekre van szükség, amelyekben nem beérkezési vagy leltári véletlenszerűségeket követve, de a washingtoni Library of Congress²⁹ vagy Regensburg³⁰ osztályozása szerint rendeztetnek el a polcokon a művek. Ez esetben egy Augustinus vagy Aquinói Szent Tamás, Dosztojevszkij vagy Nietzsche, Engels vagy Lenin kapcsán nemcsak nézeteiket és azok monografizálását találom meg, de például nyelvkezelésüket, retorikájukat úgyszintén. A közelemben legfeljebb a Közép-Európai Egyetem könyvtára kecsegtethetne ilyesmivel. Ezért járok lehetőleg évente Londonba, hogy említett nagykönyvtárában kutathassak egy héten át.

Már első Yale-találkozásaink egyikén a spektroszkópia professzora, Horváth Csaba³¹ meggyőzően szemléltette a különbséget az Európában lelancolt, majd páncélszekrénybe zárt, most csupán a főnöktől elkérhető titkos információforrás és aközött, hogy az ő amerikai dolgozósobájában semmi sincs, ami ne lehetne bármely munkatársánál is, hiszen mind ugyanonnan veszik ismereteiket. Mindenki hozzáfér tehát, legfeljebb nem mindenki tud vele mit kezdeni.

Nos, az itthoni helyzet makacs alkalmatlanságot mutat. Évszázados múltakba merülten zárt raktárak hagyományát őrizzük változatlanul. Sok könyvtárunk van, de cinikusan megkérdezhetném: minnek? Merthogy jószerével egyetlen sincs közöttük, amely A KÖNYVTÁR szerepét betölthetné. Kisebb-nagyobb gyűjtemények ezek, voltaképpen véletlenszerű fragmentumok, kisszerű önracionalizálásba csonkultak. Mindenesetre mióta vilájárásokból az 1990-es évekre visszatértem, nemigen használom egyiket sem. Egy-szerűbb egy művet magamnak megrendelnem, mintsem könyvtártól remélnem.

Országgyűlési Könyvtár? Nagyszerűnek tetszett, míg szabadon járhattam-kelhettem raktárában. De profilírozását már akkor botránys nyűgnek éreztem. Példázzak? Nos, marxizmust kényszerítettek ránk; ennek lényege pedig: konkrét elemzés, historikus közegben. A bibliotekárius génusz ellenben kitalálta, hogy jogtörténet csakis ELTE-tanszéken gyűjtetik.³² Nos, a valahai Teleki Intézet³³ tekintélyes anyagot gyűjtött utódállami gondokróól, és ez utóbb az MTA történettudományi, illetve jogtudományi intézeteire hagyatott. A jogtudományiban zajló selejtezés³⁴ egyszer csak drasztikussá lett.³⁵ Nem leltárba vett anyag lévén, jegyzék eleve nem készült; az Országgyűlési Könyvtárral azonban meg tudtam beszélni, hogy gyűjtőkörükben bármit ajándékként befogadjanak. Ám maradt még a visszatért Erdély kistelepüléseiről másfél polcfolyóméternyi kalendárium-tömeg. Ezek fogadása viszont megtagadtatott, mert ez úgymond, nemzeti könyvtárunk gyűjtőköri kizárólagosságába esik. Ők pedig csak leltári törlés esetén álltak volna szóba velem. Mi hát vívmányuk nagy eredménye? Nos, az, hogy ilyen kalendáriumok azóta sem találhatóak könyvtárainkban. Megjegyzem, egyszer azért kellett közelharcot folytatnom az Országgyűlési Könyvtár szerzeményezőjével, hogy hajlandó legyen befogadni a svájci közvetlen demokrácia félezer oldalas monográfiáját – igaz, ukrán nyelven.³⁶

Merthogy álmodom mindig ez volt: lenne valahára egyetlen könyvtár Magyarországon, ahol mindennek, ami érdemleges információforrás, helye lehet.

Megpróbáltam agitálni azért, hogy ne karainknak, hanem katolikus egyetemünknek legyen könyvtára – ami egyben az ezeréves magyar katolicizmus könyvtára lehetne. Mert katolicizmus, mint profil, pusztán a teológia körében létezik. Egyetemi bölcsészettudományunk, jogtudományunk, informatikánk ugyanazt gyűjti, mint világi egyetemeink. De hol gyűjtik a katolikus világirodalmat, művészetet, bioetikai vitákat, magát az öt kontinensen így-úgy megélt katolikus kultúrát? Ami már nem a *teologicum* identifikációs igényének kivetítése, hanem annak nyomán megtestesülő valóság?

Eleinte felemelő, majd egyre lesújtóbb lett összképem arról, hogy magyarként mennyire vagyunk jelen nemzetközi fórumokon. Pedig már eleve a tudomány nemzetközisége igényéből fakad, ha azon túl, hogy valaki idegen nyelveken dolgozatokat közzétesz, monográfiákat, tanulmányköteteket összefogást is publikál. Magam Amerikában, majd Skóciában kezdtem el tűnődni azon, hogy gyarapodó köteteimmel meg kellene céloznom a világ legnagyobb szakmai kiadóit. Azonban hamarosan rá kellett jönnöm arra, hogy lehetek ugyan, aki vagyok, de a világot leginkább saját rutinná lett optikája és problémalátása foglalkoztatja. Vagyis aki nem kitaposott utakon jár, hanem saját ösvényt keres, bizonyosan kudarccal találkozhat.³⁷ Így továbbra is a már leépülésbe átmenő Akadémiai Kiadóba fogódtam. Időközben azonban beköszöntött az internet világa, ez újraszabta a prioritásokat. A dilemma ettől kezdve így szólt: ha sikerrel jár a frigy nagy presztízsű nemzetközi kiadókkal, úgy az elviheti a művet az euro-atlanti világ néhány száz nagykönyvtárába, de elérhetetlenné teszi a glóbusz nagyobbik fele számára. Ám amennyiben például a baráti Szent István Társulatnál magam finanszírozom, úgy szabad felhasználását megőrizve kettős hatást érhetek el: több száz példányt magam juttathatok el tekintélyes tudományos gyűjteményeknek, miközben internetes honlapokra is feltehetem, amikre tényleg az egész világ rátalálhat.³⁸

Az alternatíva másik oldaláról tapasztalatot akkor szereztem, amikor kemény kötésben drága, impozáns szöveggyűjtemények jelentek meg tőlem Londonban és New Yorkban,³⁹ majd egy idő után beugrottam érdeklődni az eladás „sikeréről” az oxfordi Blackwellhez.

Nos, biztosítottak a tekintélyes fogyásról: kétszáz körül volt – könyvtári beszerzések az euro-atlanti világból és Japánból. Majd szerkesztőtársakkal hamarosan kijött egy harmadik kötet is; szintén drága kemény kötésben, de itt már harmadával olcsóbb papírkötéses változat is.⁴⁰ Nos, ennek fogyása már elérte a négyszáz példányt. Évente jogdíj-csekkeket kaptam; ha beváltottam, úgy még nekem kellett ráfizetnem a költségre. Majd öt év múltán jött egy értesítés: bezúzzák a teljes maradékot, de a szerkesztők még megvehetik százötvened árért, azaz egy fontért. S mit tesz a kulturális különbség? Magam százat rendeltem, és karunkkal is százat rendeltettem. Német szerkesztőtársaim, ekkoriban nyugati mércével is tehető intézetvezető, illetőleg dékán, mindösszesen húsz-húsz példányt. Nos, ez segített ahhoz, hogy kínai, orosz, dél-amerikai könyvtárakban ez a cím is meglegyen.

Mindent egybevetve, ilyen partizánakcióknak köszönhetem, hogy kiadványaim mintegy tizenötezer példányáról tudom, hogy melyikből hol található közgyűjteményekben a világon.

JEGYZETEK

1. Vö. pl. <<http://mke.info.hu/blog/2012/10/surjan-miklos-1933-2012/>>, <<http://ki.oszk.hu/3k/2013/05/surjan-miklos-1933-2012/>> & <<http://www.csgyk.hu/surjan-miklos-1933-2012/>>.
2. Elsődlegesen az *Archiv für Rechts- und Sozialphilosophie* (Stuttgart), *Rivista internazionale di Filosofia del Diritto* (Róma) és *Cahiers internationaux de Sociologie* (Párizs) évfolyamait, az *Archives de Philosophie du Droit* (Párizs) köteteit.
3. Annak híre, hogy mindezt a politikai rendőrség állambiztonsági ügyként dokumentálta, az akkori megyei első titkár fián (a valahai barát Sólyom László későbbi sógorán) keresztül jutott el hozzám. Vö. Varga Csaba: Találkozások a nyugati irodalommal. *Magyar Napló* XXII (2010) 5, 24–29. p. & <http://magyarnaplo.hu/wp-content/uploads/2015/02/mn_2010_05.pdf>.
4. Vö. pl. <<http://nevpont.hu/view/1152>> és <http://pte.hu/legendas_professzoraink/benedek_ferenc>.
5. Vö. pl. <<http://www.csgyk.hu/dr-roman-laszlone-1929-2013/>> és <http://www.propanno.nia.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=506:bucsuroman&catid=37:hirek rendezvények&Itemid=29>.
6. Legjobban rendezettként a *Livres de France* számait használtam.
7. Kisgyermekkor emléke: a Pálosok alatti szőlőnkben talán cselédünk kezét fogva jövünk haza. Mit látok? Az egyetemi könyvtártól a Széchenyi tér felé lovasszekér víz púposra hányt könyveket. Odaszaladok, fölveszek egy földre esettet, majd a szekérről is leemelek egyet. Mindkettő indexre tett statisztika volt a trianoni veszteségről.
8. Pl. Kierkegaard *Ömnévtárával* ajánlva kortársaknak, ford. Szeberényi Lajos, Zs. (Békéscsaba: Evangélikus Egyházi Könyvkereskedés 1929) 116 p. [Protestáns kulturkönyvtár 2], Søren Kierkegaard *Isten változatlanága* ford. Szeberényi Lajos, Zs. (Békéscsaba: Evangélikus Egyházi Könyvkereskedés 1929) 23 p. [Protestáns kulturkönyvtár 3], Szeberényi Lajos Zs. *Kierkegaard élete és munkái* (1813–1855) (Békéscsaba: Evangélikus Egyházi Könyvkereskedés 1937) 148 p. [Protestáns kulturkönyvtár].
9. Jelestül: *Mai nyugati filozófia* (Pozitívista irányzatok) Szöveggyűjtemény, szerk. Fogarasi Béla & Márkus György (Budapest: Tankönyvkiadó 1962) 160 p.
10. Vö. pl. <<http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC16241/16708.htm>>.

11. Vö. pl. <<http://szombathelyizsidohitkozseg.hu/a-kivetelezettseg-nyugtalansaga-tukorszilanko-k-a-valyi-csalad-tortenetebol/>>.
12. Pl. a Bibliothèque Cujas (Paris) vagy az International Institute for the Sociology of Law (Oñati) könyvtárában.
13. *Modern polgári jogelméleti tanulmányok*. szerk. Varga Csaba (Budapest: Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézete 1977) 145 p. – az első és utolsó vállalkozás a szocialista világban, amely a jogbölcselet területén kortárs művek ideológiai megsemmisítése helyett közreadott ilyeneket.
14. *Aus dem Nachlaß von Julius Moór Gyula hagyatékából* hrsg. Csaba Varga (Budapest: ELTE „Comparative Legal Cultures” Project 1995) xv + 158 p. [Philosophiae Iuris] & <<http://drscsabavarga.wordpress.com/2011/01/02/aus-dem-nachlass-von-julius-moor-hrsg-csaba-varga-1995/>> egyfelől és *Études en philosophie du droit / Estudios en filosofía del derecho* (Budapest: ELTE „Comparative Legal Cultures” Project 1994) xii + 332 p. [Philosophiae Iuris] & <<http://drscsabavarga.wordpress.com/2010/10/24/varga-etudes-en-philosophie-du-droit-estudios-en-filosofia-del-derecho-1994/>>, *Rechtsphilosophische Aufsätze* (Budapest: ELTE „Comparative Legal Cultures” Project 1994) x + 292 p. [Philosophiae Iuris] & <<http://drscsabavarga.wordpress.com/2010/10/24/varga-rechtsphilosophische-aufsätze-1994/>> és *Право Теория и философия* (Budapest: ELTE „Comparative Legal Cultures” Project 1994) xiv + 281 p. [Philosophiae Iuris] & <<http://mek.oszk.hu/15200/15212>> másfelől.
15. Vö. Varga Csaba ’Mélton a sorshoz, alkalmas a küzdelemre«. Szellemünk és tudományunk állapotáról *Hitel* XXVIII (2015) 2, 53–70., különösen 59–62. p. & <http://epa.oszk.hu/01300/01343/00157/pdf/EPA01343_hitel_2015_02_06-varga_0.pdf>.
16. Vö. pl. <http://okt.ektf.hu/data/nadasia/file/tananyag/informaciotortenelem/29_05/532_balogh_jzsef_klasszikafilolgos_szt_goston_specialista.html> és <<http://franktibor.hu/wp-content/uploads/2014/10/FRANKBAL.pdf>> [http://real.mtak.hu/31635/1/8BaloghFogaras iVikar8.pdf](http://real.mtak.hu/31635/1/8BaloghFogarasiVikar8.pdf)>.
17. Vö. pl. <https://hu.wikipedia.org/wiki/Boldizsár_Iván> & <<http://www.holmi.org/2014/09/vajda-miklos-franz-kafka-pesti-ismerose-arckepvazlat-boldizsar-ivanrol/>> & <<http://mek.oszk.hu/02200/02227/html/03/204.html>>.
18. Varga Csaba tollából vö. *Codification as a Socio-historical Phenomenon* 2nd {[1991] reprint} ed. with an Annex & Postscript (Budapest: Szent István Társulat 2011) viii + 431 o. & <<http://mek.oszk.hu/14200/14231/>>, *The Place of Law in Lukács’ World Concept* 3rd {[1985] reprint} ed. with Postface (Budapest: Szent István Társulat 2012) 218 p. & <<http://mek.oszk.hu/14200/14249/>>, *Theory of the Judicial Process* The Establishment of Facts, 2nd {[1995] reprint} ed. with Postfaces I and II (Budapest: Szent István Társulat 2011) viii + 308 p. & <<http://mek.oszk.hu/15500/15540>> és *The Paradigms of Legal Thinking* [1999] enlarged 2nd ed. (Budapest: Szent István Társulat 2012) 418 p. [Philosophiae Iuris] & <<http://mek.oszk.hu/14600/14657/>>, valamint *Comparative Legal Cultures* On Traditions Classified, their Rapprochement & Transfer, and the Anarchy of Hyper-rationalism (Budapest: Szent István Társulat 2012) 253 p. [Philosophiae Iuris] & <<http://mek.oszk.hu/15300/15386>>, *Theory of Law* Norm, Logic, System, Doctrine & Technique in Legal Processes, with Appendix on European Law (Budapest: Szent István Társulat 2012) 371 p. [Philosophiae Iuris] & <<http://mek.oszk.hu/15400/15409>> és *Contemporary Legal Philosophising* Schmitt, Kelsen, Lukács, Hart, & Law and Literature, with Marxism’s Dark Legacy in Central Europe (On Teaching Legal Philosophy in Appendix) (Budapest: Szent István Társulat 2013) 342 p. [Philosophiae Iuris] & <<http://mek.oszk.hu/14800/14861/>>.
19. Utóbb, amikor a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kara kiépítette saját könyvtárát, örömmre ezeket is bevonta csereszolgálatába.

20. Vö. Jónás Károly -- Veredy Katalin *Az Országgyűlési Könyvtár története 1870–1995* (Budapest: [Magyar Országgyűlés] 1995), 5.39. pont, 205–206. p.
21. Vö. pl. <<http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC03014/03077.htm>> & <<https://sites.google.com/site/scifitort/iroportrek/danos-arpad>>.
22. Vö. pl. <https://hu.wikipedia.org/wiki/Weltner_Andor>.
23. Lázár István *Kiált Patak vára* (Budapest: Szépirodalmi Kiadó [1974] {2. kiadás 1980}) 471 p. [Magyarország felfedezése].
24. Vö. pl. <<http://www.unitas.hu/tagkonyvtar/sarospataki-reformatus-kollegium-tudomanyos-gyujtemenyeinek-nagykonyvtara>>.
25. Vö. pl. <<http://tirek.hu/srl/cikk/947/>> & <<http://www.tirek.hu/srl/cikk/287/>>.
26. Számomra ez mindenekelőtt a jogfilozófus Michel Villey (Párizs) és a filozófus Chaim Perelman (Brüsszel), az eszmetörténész Eugen Kamenka (Canberra) és a jogfilozófus Joseph Raz (Oxford) személyében testesült meg.
27. Ilyesmivel találkoztam először az Ausztráliai Nemzeti Egyetem kebelében működő History of Ideas Unit of the Research School of Social Sciences (Canberra), majd az Institute for Advanced Studies in the Humanities (Edinburgh) intézményeiben.
28. Legemlékezetesebb számomra az maradt, amikor canberrai munkálkodásomkor kikínlódtam magamból az autopoietikus szemléletet – ez ugyanis akkor még legfeljebb csíraformában létezett, Humberto Maturana és Francisco Varela biológiai módszertanában (Santiago de Chile), majd Niklas Luhmann társadalomelméleti könyvatomosában (Bielefeld). Előadásaim természet-tudós hallgatóságával beszélgetve mégis az derült ki, hogy közös gondról: egy új szemléleti keret megfogalmazásának szükségéről van szó. Hasonlóan hatott, amikor Werner Maihofer, az Európai Egyetemi Intézet elnökének baráti meghívására Fiesole kelet–nyugati kerekasztal-vitáin vettem részt, avagy Yale egyetemén, amikor összefutottam a már aggastyán F. S. C. Northrop-pal, akinek példázata a konstruktív (önmagában építő) és dekonstruktív (mert mások építkezésének lerombolásában kimerülő) teóriák lényegi különbségéről komoly tanulságot eredményezett számomra.
29. Vö. pl. <https://en.wikipedia.org/wiki/Library_of_Congress_Classification#Class_K_E2.80.93_Law>.
30. Vö. pl. <http://www.bibliothek.uni-regensburg.de/Systematik/Bibliographie/regensburg_classification.pdf>.
31. Vö. pl. <[https://en.wikipedia.org/wiki/Csaba_Horváth_\(chemical_engineer\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Csaba_Horváth_(chemical_engineer)) <<http://www.yale.edu/opa/arc-ybc/v32.n27/story16.html>>.
32. Józan értelemmel előrelátható lett volna egy tanszéki szintű könyvtári építkezés bizonytalansága; lásd <<http://majt.elte.hu/Tanszekek/Majt/Konyvtar/Konyvtar.html>>.
33. Vö. pl. <http://lexikon.katolikus.hu/T/Teleki_Pál_Tudományos_Intézet.html> & <<http://epa.oszk.hu/00000/00021/00026/0004-1e3.html>>.
34. Amivel először találkoztam 1966 táján, az még az Intézet régi helyén (V. kerület, Szemere utca 20.) volt: szekrényekben az utódállamoknak a magyarság ellen (pl. útszéli keresztlerombolásával) elkövetett cselekményei nyolc polcfolyóméternyi kartotékdobozban dokumentálva, valamint az 1938-ban létrehozott Táj- és Népkutató Központ alföldi tanyafelmérése, eredeti kérdőívekkel, térképekkel, összegzéssel. Schmidt Péter államjogász párttitkárunk és Halász József államigazgatási jogász személyzeti vezetőnk jóváhagyásával ezek máról holnapra hulladékpapírnak minősítették. A tanyafelmérés számos dosszióját sikerült ebből kimentenem, eljuttatva feleségem néprajzos unokatestvéréhez, Szabó Lászlóhoz a szolnoki Damjanich Múzeumba.

35. Az Országház utca 30. alatt közel húsz polcfolyóméternyi könyvtömeget kellett szanálnunk, bizottságként Rácz Attila, Sólyom László és magam emelve ki nálunk megőrzendő értékeit; a maradékot magam spediáltam át az Országgyűlési Könyvtárba.
36. A mai e-katalógus azt valószínűsíti, hogy mégsem vettetett állományba – szomszédos, negyvenmillió nyelvének „ismeretlensége” okán. Ezzel szemben magam akkor azzal érveltem, hogy hatalmas bibliográfiája önmagában értékes, jegyzetapparátusa pedig eredeti nyelven hozta a rengeteg irodalmából vett idézeteket.
37. Egyetemi hallgató írja a nyugati példaképről: „konkrétan hibának számít önálló ötlet vagy álláspont megfogalmazása, bacsak nincs »széthivatkozva«. Tehát a cél: egy már létező vélemény újraértelmezése.” <<http://www.irodalmijelen.hu/05242013-1558/szabványosított-nyugat-europai-egyetemek>>.
38. A <<http://mek.oszk.hu/>> mintegy negyven könyvet, a <<https://ppke.academia.edu/CVARGA>> bőven száz fölötti könyvet és tanulmányt tartalmaz szerzőiségemtől csakúgy, mint a <<http://www.scribd.com/>> alapján működő <<http://drcsabavarga.wordpress.com>> személyes honlap, a <<http://philpapers.org/profile/15287>> és <<http://ssrn.com/author=1182696>> nem szegényes anyaga, s végül a <<https://vm.mtmt.hu/www/index.php>> által felkínált hozzáférhetőségek.
39. *Comparative Legal Cultures* ed. Csaba Varga (Aldershot, Hong Kong, Singapore, Sydney: Dartmouth & New York: The New York University Press 1992) xxiv + 614 p. [The International Library of Essays in Law & Legal Theory, Legal Cultures 1] és *Marxian Legal Theory* ed. Csaba Varga (Aldershot, Hong Kong, Singapore, Sydney: Dartmouth & New York: The New York University Press 1993) xxvii + 530 p. [The International Library of Essays in Law & Legal Theory, Schools 9].
40. *European Legal Cultures* co-ed. Volkmar Gessner, Armin Hoeland & Csaba Varga (Aldershot, Brookfield USA, Singapore, Sydney: Dartmouth 1996) xviii + 567 p. [Tempus Textbook Series on European Law and European Legal Cultures I].
-
-

Megújult az EISZ Titkárság honlapja

Megújult az EISZ Titkárság honlapja (<http://eisz.mtak.hu>). Az új oldalon az adatbázisok leírása és címlistája mellett az előfizető intézmények névsora is szerepel, így a tájékoztató munka során a honlap akár lelőhelyjegyzékként is használható az EISZ-en keresztül előfizetett adatbázisokhoz (<http://eisz.mtak.hu/index.php/hu/adatbatziszok.html>).

A továbbiakban a honlap folyamatosan frissülni fog.